

Aleš BIZJAK
Matjaž MIKOŠ

Slovenska in evropska pravna določila varstva in obnove rečnih koridorjev

Ob stanju hidromorfološke ohranjenosti rečnih koridorjev slovenske hidrografske mreže bo treba zaradi zahtev domače in evropske zakonodaje s področja vodarstva in varstva narave obnoviti nekatere odseke vodotokov, ki smo jih v preteklosti regulirali iz različnih razlogov. Za trajno reševanje takšnih problemov je treba poskrbeti za skrbno načrtovanje obnov rečnih koridorjev na za to primernih odsekih vodotokov, ustrezno umeščenost v prostorsko načrtovalske akte, prav tako pa tudi za utečen upravni postopek in urejeno vzdrževanje območij obnove. Ker gre za vračanje nekdanj odvezitih vodnih zemljišč nazaj v domeno vodnega ekosistema in dinamike hidromorfoloških procesov, posledično pa tudi vzdrževanje omenjenih zemljišč, se kot pomemben dejavnik uveljavlja tudi javnost, ki ji tu prav tako pripada mesto po črki domače in evropske zakonodaje. Ne nazadnje so poleg načrtovalskega in upravnega dela ter konsistentnega sodelovanja javnosti za uspešno izvedbo obnove rečnega koridorja pomembni tudi znanje in dobra praksa projektne vodnje projektov ter tehnične izvedbe takšnih posegov.

In view of the state of hydromorphological preservation of river corridors in the Slovenian hydrographic network and because of demands imposed by domestic and European legislature concerning water resource management and environmental protection, certain sections of rivers and streams that were for various reasons regulated in the past, will have to be rehabilitated. Permanent solutions to such issues demand careful planning of rehabilitation on suitable sections of rivers and streams, adequate positioning within physical planning acts, as well as streamlined administrative procedures and devised maintenance of rehabilitation areas. Because the process demands the return of formerly taken water surfaces into the domain of water ecosystems and dynamics of hydromorphological processes, and consequentially maintenance of regained surfaces, the public becomes an important factor, which is a position, granted by domestic and European laws. Last, but not least, successful execution of rehabilitation of water corridors, besides planning, administration and consistent public participation, demands knowledge about good practices of project management, as well as technical execution of such projects.

Obnova vodotokov
Rečni koridorji
Upravni postopek
Varstvo narave
Vodna politika
Vodno pravo
Zakonska določila

Administrative procedure
Legal stipulations
Nature protection
Rehabilitation of rivers and streams
River corridors
Water law
Water policy

1. Uvod

Urejanje in skrb za vodotoke je del vodarske dejavnosti, ki je značilno razdvojena med razvojne interese družbe, kot sta urejanje vodnega režima za varovanje življenj in imetja pred vodno stihijo ter zagotovitev pitne vode za prebivalstvo in tehnološke vode za gospodarstvo, ter okoljevarstvene zahteve družbe, ki se vse bolj zaveda, da so naravni ali antropogeno malo spremenjeni deli rečnih koridorjev vse redkejša dobrina ekološke strukture krajine, ki jo je treba varovati ali

po potrebi obnoviti. Z vodnogospodarskimi posegi in ukrepi (npr. z regulacijami strug, protipoplavnimi ukrepi in melioracijami v vplivnih območjih rečnih koridorjev), ki jih nenehno zahteva razvoj družbe, smo namreč marsikateremu rečnemu koridorju spremenili hidromorfološke dimenzije, vzorce in naravna tvoriva, predvsem pa odvzeli vplivna območja hidromorfološkega procesa vzdolž struge vodotoka. Zato sodobne doktrine upravljanja s površinskimi vodami predvidevajo vračanje nekoč odvezitih vodnih zemljišč vodotokom oziroma nazaj v domeno hidromorfoloških procesov rečnega koridorja.

Nova znanstvena in strokovna spoznanja o negi rečnih koridorjev ter zahteve civilne družbe po varovanju okolja in dejavnem sodelovanju pri odločanju o okoljski in prostorski problematiki so bili za področje varstva vodnih ekosistemov in obnove vodotokov vseevropsko pravno določeni z uvedbo evropske vodne direktive (*»Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Community action in the field of water policy«*) (The European Parliament and the Council, 2000). Z Zakonom o varstvu okolja (ZOV) (Uradni list RS, 1993), Zakonom o ohranjanju narave (ZON) (Uradni list RS, 1999) in končno Zakonom o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a) pa smo omenjene kategorije pravno opredelili tudi v Sloveniji. Ob tem je treba poudariti, da je Zakon o vodah nastajal kar celo desetletje, v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, v obdobju nastajanja evropske vodne direktive. Tako v veljavni obliki in v duhu harmonizacije slovenskega pravnega reda z evropskim povzema nekatere pojme, določila in zahteve evropske vodne direktive.

Priprava Zakona o vodah je vzpodbudila široko strokovno razpravo tudi na področju določanja vodnih zemljišč (Mikoš, 1994; 1995a; 1995b), hkrati pa so že pristopili k prenosu tujih izkušenj na področju revitaliziranja vodotokov (Mikoš in Kavčič, 1998a; 1998b; 2000).

Reintegracija zemljišč v vplivnih območjih nekdanjih rečnih koridorjev predvideva spremembe lastništva in rabe pribrežnih zemljišč, zato je poleg učinkovitih okoljevarstvenih izhodišč ter vodarskih ekološkoinženirskih določil in načrtovanja, ki jih opredeljujejo našeti zakoni, nujna tudi ustrezna umeščenost v prostorske akte, ki jih v Sloveniji opredeljuje Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1) (Uradni list RS, 2002b). Izvedbo obnove rečnih koridorjev pa določa Zakon o graditvi objektov (ZGO-1) (Uradni list 2002c).

2. Izhodiščna pravna določila obnove rečnih koridorjev

Izhodiščno pravno določilo obnove rečnih koridorjev je 102. člen Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a), ki določa izboljšanje hidromorfološkega stanja površinskih voda oziroma obnovo hidromorfološkega procesa v rečnem koridorju:

102. člen

(izboljšanje hidromorfološkega stanja površinskih voda)

(1) Zaradi izboljšanja porušenega naravnega ravnovesja vodnih in obvodnih ekosistemov površinskih voda ali sla-

Preglednica 1: Pregled zakonov v Republiki Sloveniji in njihovih aktualnih členov, ki neposredno ali posredno urejajo varstvo vodnih ekosistemov, obnovo rečnih koridorjev, vodarsko in prostorsko načrtovanje, izvedbe in financiranje obnov, vzdrževanje obnov ter sodelovanje javnosti (Viri: Uradni list RS (1993), Uradni list RS (1999), Uradni list RS (2002 a), Uradni list RS (2002 b), Uradni list RS (2002 c))

ZAKONODAJNO PODROČJE	ZVO (1993)	ZON (1999)	ZV-1 (2002)	ZUreP-1 (2002)	ZGO-1 (2002)
varstvo vodnih ekosistemov	1, 3, 16	4, 8, 9, 31	5		
obnova rečnih koridorjev	1, 3	4, 9	11, 12, 13, 14, 102		
vodarsko načrtovanje			8, 55, 57, 60, 61		
prostorsko načrtovanje				2, 7, 11, 12, 14, 16, 42, 47, 60, 72, 80,	
omejitve, predkupna pravica in razlastitev			22, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43	85, 92, 93	
komasacija zemljišč				115, 127, 129	
upravni postopek in izvedba obnove		15, 96, 97, 98, 104, 105	150, 151, 152, 153		42, 50, 55, 62, 206
financiranje obnove			162	129	
vzdrževanje obnove		59	98, 99, 100, 101		
sodelovanje javnosti		57, 58	58, 163	43	

bega stanja voda, predvsem na umetnih in močno spremenjenih vodnih telesih, država zagotavlja tudi izvajanje ukrepov za izboljšanje dinamike naravnih procesov voda.

- (2) Ukrepi izboljšanja hidromorfološkega stanja obsegajo obnovo in ponovno vzpostavitev strukture in oblike vodnega telesa, ki vplivajo na samodejno izboljšanje njihovega kemijskega in ekološkega stanja.
- (3) Vodno telo, na katerem je treba izvesti ukrepe iz prvega odstavka tega člena, se določi s programom ukrepov iz 57. člena tega zakona in prikaže v načrtu upravljanja voda.

Prostorsko najintenzivnejši ukrep izboljšanja hidromorfološkega stanja površinskih voda oziroma obnove rečnih koridorjev s posledicami v spremembi lastništva ali rabe zemljišč je reintegracija rečnemu koridorju nekdanj odvezitih zemljišč. Pojma vodnega in priobalnega zemljišča sta določena v 11. in 14. členu Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a), ki med drugim določata:

11. člen

(vodno zemljišče celinskih voda)

- (1) Zemljišče, na katerem je celinska voda trajno ali občasno prisotna in se zato oblikujejo posebne hidrološke, geomorfološke in biološke razmere, ki določajo vodni in obvodni ekosistem, je vodno zemljišče celinskih voda (v nadaljnjem besedilu: vodno zemljišče).
- (2) Vodno zemljišče tekočih voda obsega osnovno strugo tekočih voda, vključno z bregom, do izrazite geomorfološke spremembe.
- (4) Za vodno zemljišče se štejejo tudi opuščene struge in prodišča, ki jih voda občasno še poplavlja, močvirja in zemljišče, ki ga je poplavela voda zaradi posega v prostor.
- (5) Vodno zemljišče je lahko v lasti osebe zasebnega ali javnega prava.
- (6) Minister predpiše podrobnejši način določanja meje vodnega zemljišča.

14. člen

(priobalno zemljišče celinskih voda)

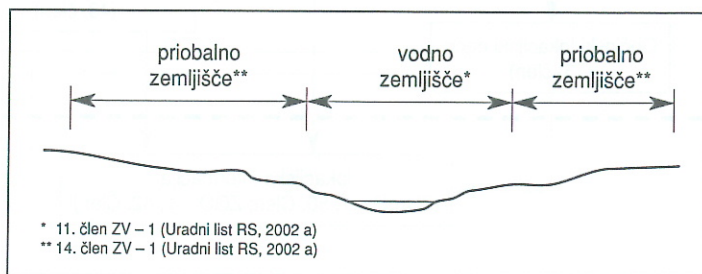
- (1) Zemljišče, ki neposredno meji na vodno zemljišče, je priobalno zemljišče celinskih voda (v nadaljnjem besedilu: priobalno zemljišče).

- (2) Zunanja meja priobalnih zemljišč sega na vodah 1. reda 15 metrov od meje vodnega zemljišča, na vodah 2. reda pa pet metrov od meje vodnega zemljišča.
- (3) Priobalna zemljišča so tudi vsa zemljišča med visokovodnimi nasipi.
- (4) Ne glede na določbe drugega odstavka tega člena lahko vlada določi drugačno zunanjo mejo priobalnih zemljišč, če je to potrebno zaradi:
 1. varstva voda, vodnih in obvodnih ekosistemov,
 2. urejanja voda,
 3. izvajanja javnih služb po tem zakonu,
 4. omogočanja splošne rabe vodnega in morskega dobra.

Vode 1. reda določa Priloga Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a). 4. odstavek 14. člena omenjenega zakona torej določa, da lahko vlada določi drugačno, večjo ali manjšo, zunanjo mejo priobalnih zemljišč. Ta zaradi naštetih razlogov torej ni nujno oddaljena 15 ali 5 metra od meje z vodnim zemljiščem.

3. Povezanost vodarskega in prostorskega načrtovanja

Ukrepi za izboljšanje hidromorfološkega stanja površinskih voda se ustrezno 102. členu Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002 a) določijo s programom ukrepov (doba veljavnosti 6 let) iz 57. člena Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a). Program ukrepov se prikaže v načrtu upravljanja voda. Načrta upravljanja voda na vodnih območjih Donave in Jadranskega morja (doba veljavnosti 6 let) iz 55. člena Zakona

Slika 1: Meje vodnega in priobalnega zemljišča v prečnem profilu rečnega koridorja

o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002), ki izhajata iz nacionalnega programa upravljanja z vodami (doba veljavnosti 10 let) po določilih 54. člena Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a), ter podrobnejši načrti upravljanja voda (doba veljavnosti 1 leto) glede na določila 60. člena Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a) so dokumenti vodarskega načrtovanja upravljanja s površinskimi in podzemnimi vodnimi telesi ter zagotavljanja zadostnih količin pitne vode ustrezne kakovosti.

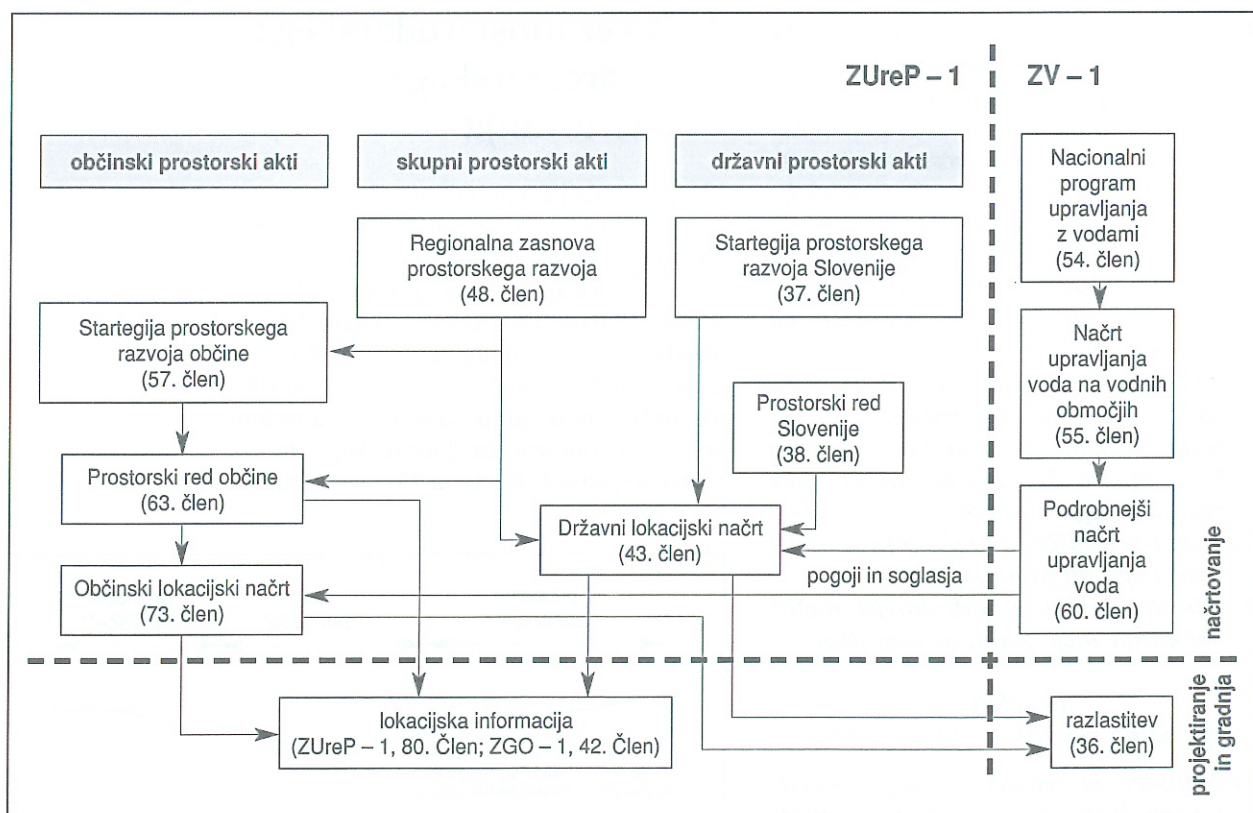
Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1) (Uradni list RS, 2002b) določa načrtovanje prostora z državnimi prostorskimi akti na državni ravni (37. in 38. člen), s skupnimi prostorskimi akti na regionalnem nivoju (48. člen), ter z občinskimi prostorskimi akti na občinski ravni (57. in 63. člen). Zakon glede na raven urejanja prostora določa instrument državnega lokacijskega načrta (43. člen) in občinskega lokacijskega načrta (73. člen).

Za potrebe izdelave prostorskega akta (državni ali občinski lokacijski načrt) ali sektorskega načrta mora v skladu z določili 61. člena Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list

RS, 2002a) njihov pripravljalec upoštevati določila, omejitve in pogoje iz načrtov upravljanja z vodami. Po tako pripravljenem prostorskem aktu, v katerem je predvidena obnova rečnega koridorja, je glede na določila 22. člena (zakonita predkupna pravica države) in 36. člena (omejitve in odvzem lastninske pravice na vodnih zemljiščih) Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002) treba pridobiti zemljišča za izvedbo obnove z omejitvijo ali razlastitvijo.

4. Upravni postopek, izvedba in vzdrževanje območja obnove

Po vzpostavitvi nove lastniške strukture vodnih in priobalnih zemljišč na izbranem odseku rečnega koridorja izvedemo upravni postopek za pridobitev gradbenega dovoljenja za izvedbo obnovitvenih del v rečnem koridorju. Ta je odvisen od reda vodotoka, na katerem predvidevamo obnovo. Pri predvidenih obnovitvenih delih na rečnem koridorju vodotoka 1. reda, ki jih določa 8. člen oziroma Priloga Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list

Shema 1: Povezanost vodarskega in prostorskega načrtovanja v Republiki Sloveniji glede na pravna določila Zakona o urejanju prostora (ZUreP - 1) in Zakona o vodah (ZV - 1)

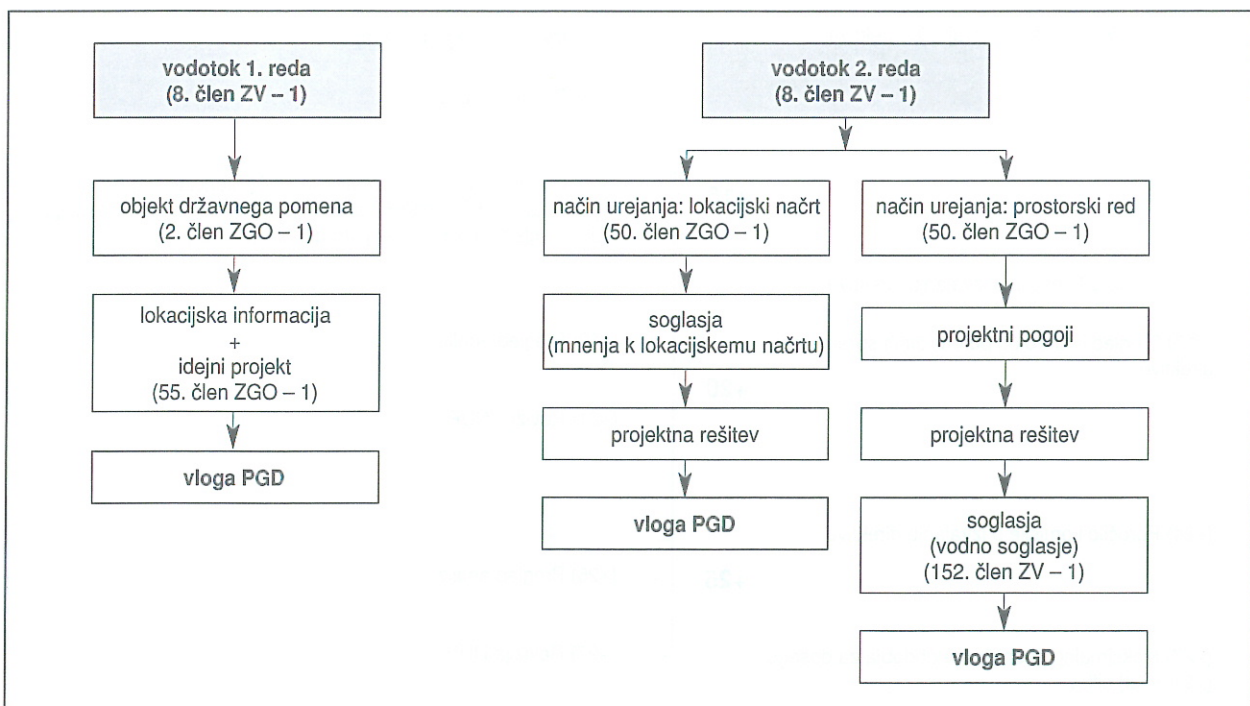
RS, 2002a), po določilih 55. člena Zakona o graditvi objektov (ZGO-1) (Uradni list RS, 2002c) priložimo vlogi za izdajo gradbenega dovoljenja samo lokacijsko informacijo s podatki o namenski rabi prostora, pogojih občinskih izvedbenih prostorskih aktov ter prostorskih ukrepih po določilih 80. člena Zakona o urejanju prostora (ZUreP-1) (Uradni list RS, 2002b) in 42. člena Zakona o graditvi objektov (ZGO-1) (Uradni list RS, 2002c) ter idejni projekt obnove rečnega koridorja. Pri obnovi rečnega koridorja na vodotoku 2. reda veljajo določila 50. člena in druga določila Zakona o graditvi objektov (ZGO-1) (Uradni list RS, 2002c).

Izvedba obnove rečnega koridorja je možna po končanem upravnem postopku pridobitve gradbenega dovoljenja oziroma po pridobitvi okoljevarstvenega soglasja, če ga predvideni poseg zahteva, ter dovoljenja za poseg v prostor po določilih Zakona o graditvi objektov (ZGO-1) (Uradni list RS, 2002c). Naročnik obnove je po določilih 4. člena Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002) država, obnovo in vzdrževanje zemljišč obnovljenega rečnega koridorja po določilih 98. člena izvaja gospodarska javna služba na podlagi koncesije, 99. in 100. člen pa določata dolžnosti lokalne skupnosti oziroma lastnika vodnega ali priobalnega zemljišča. Pridobitev uporab-

nega dovoljenja obnovljenega rečnega koridorja poteka po določih Zakona o graditvi objektov (ZGO-1) (Uradni list RS, 2002c). Nakup vodnih in priobalnih zemljišč za potrebe obnove rečnih koridorjev po 162. členu Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002) je financiran iz sredstev Sklada za vode.

5. Določila vodne direktive Evropske unije

Evropski parlament in Evropski svet sta leta 2000 sprejela vodno direktivo (*»Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Community action in the field of water policy«*) (The European Parliament and the Council, 2000). Temelj zanjo so določila Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti iz Rima (*»Treaty Establishing the European Community«,* 1957), predvsem 174. člena, Poglavje IX (Okolje). Ta med drugim določa, da mora okoljska politika Skupnosti prispevati k uresničevanju ciljev ohranjanja, varovanja ter izboljševanja kakovosti okolja ob varčni in razumni rabi naravnih virov. Prav tako mora temeljiti na previdnostnem načelu (*»Precautionary Principle«*) ter načelih preprečevanja (*»preventive actions«*), okoljsko škodo

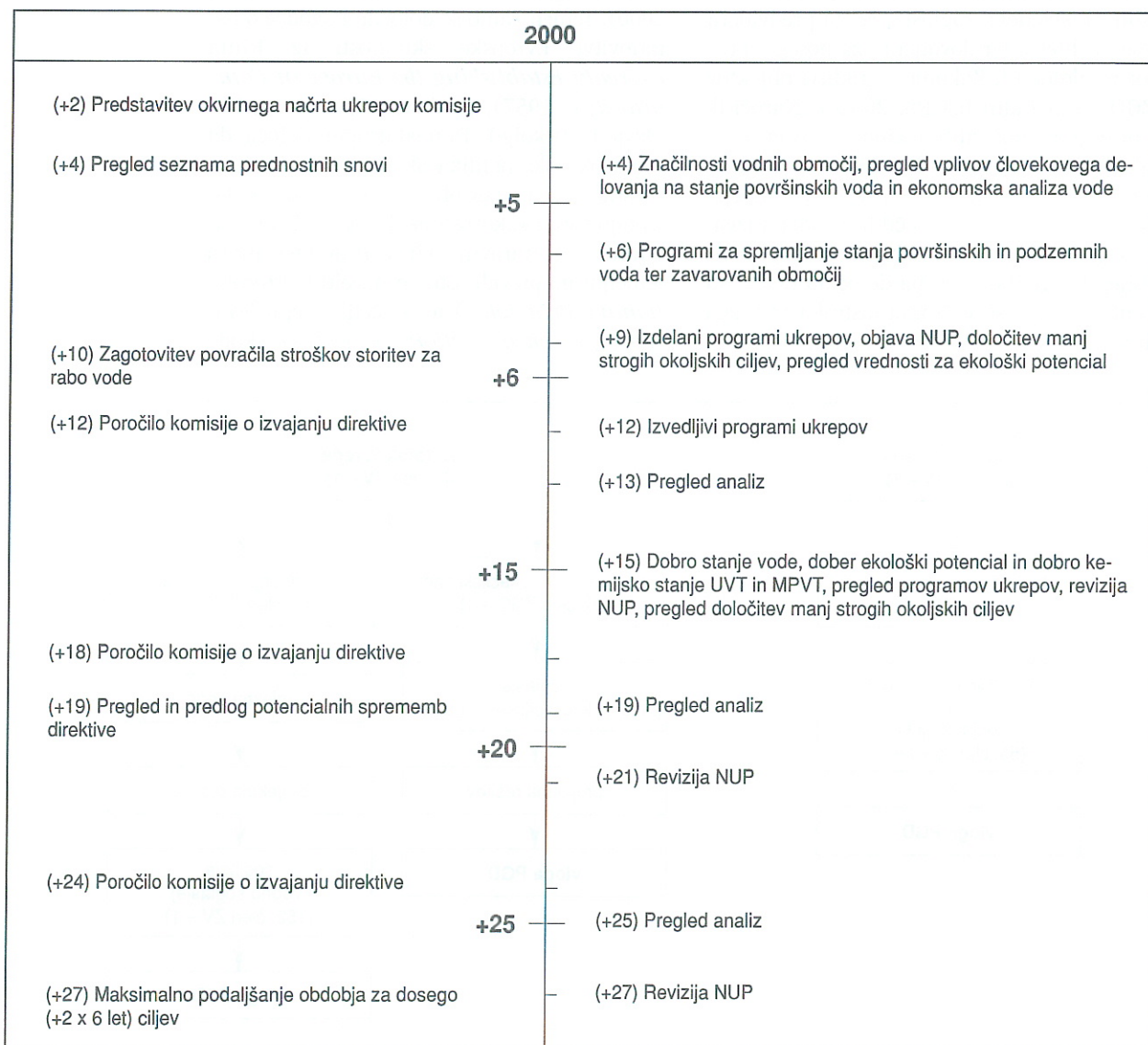
Shema 2: Upravni postopek obnove rečnega koridorja na vodotoku 1. in 2. reda glede na določila Zakona o vodah (ZV - 1) in Zakona o graditvi objektov (ZGO - 1)

pa naj prednostno sanirajo na viru nastanka (*»at source rectification«*) in naj bo povrnjena po načelu onesnaževalec plača (*»Polluter Pays Principle«*).

Skupna evropska zakonodaja je v državah članicah in predvsem v državah kandidatkah v tranziciji močno vplivala na določila in zahteve zakonov posameznih držav članic in kandidatk. Vodna direktiva, ki je temeljna zakonska podlaga skupne evropske zakonodaje za področje voda in obsega širše vidike pravnega varstva in urejanja voda, kot jih določa rimska Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti iz leta 1957, ni izjema. Tako tudi slovenski Zakon o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a) v mnogo vidikih vodarstva povzema zahteve in pričakovanja vodne di-

rektive do držav članic – podpisnic pogodbe. Namen vodne direktive je določiti varstveni okvir za celinske površinske vode (vse stoječe ali tekoče vode na površju kopnega), somornice, obalno morje in podzemne vode. Med drugim naj tudi preprečuje nadaljnje slabšanje stanja oziroma varuje in izboljšuje stanje vodnih ekosistemov in kopenskih ekosistemov in močvirij, ki so neposredno odvisni od vodnih ekosistemov, in prispeva k blažitvi posledic poplav in suš.

Vodna direktiva z naštetim prispeva k zagotavljanju zadostnih zalog kakovostne površinske in podzemne vode, ki je potrebna za trajnostno, uravnoteženo in pravično rabo, zmanjšanju onesnaževanja podzemne vode, varstvu teritorialnih in morskih voda in ure-

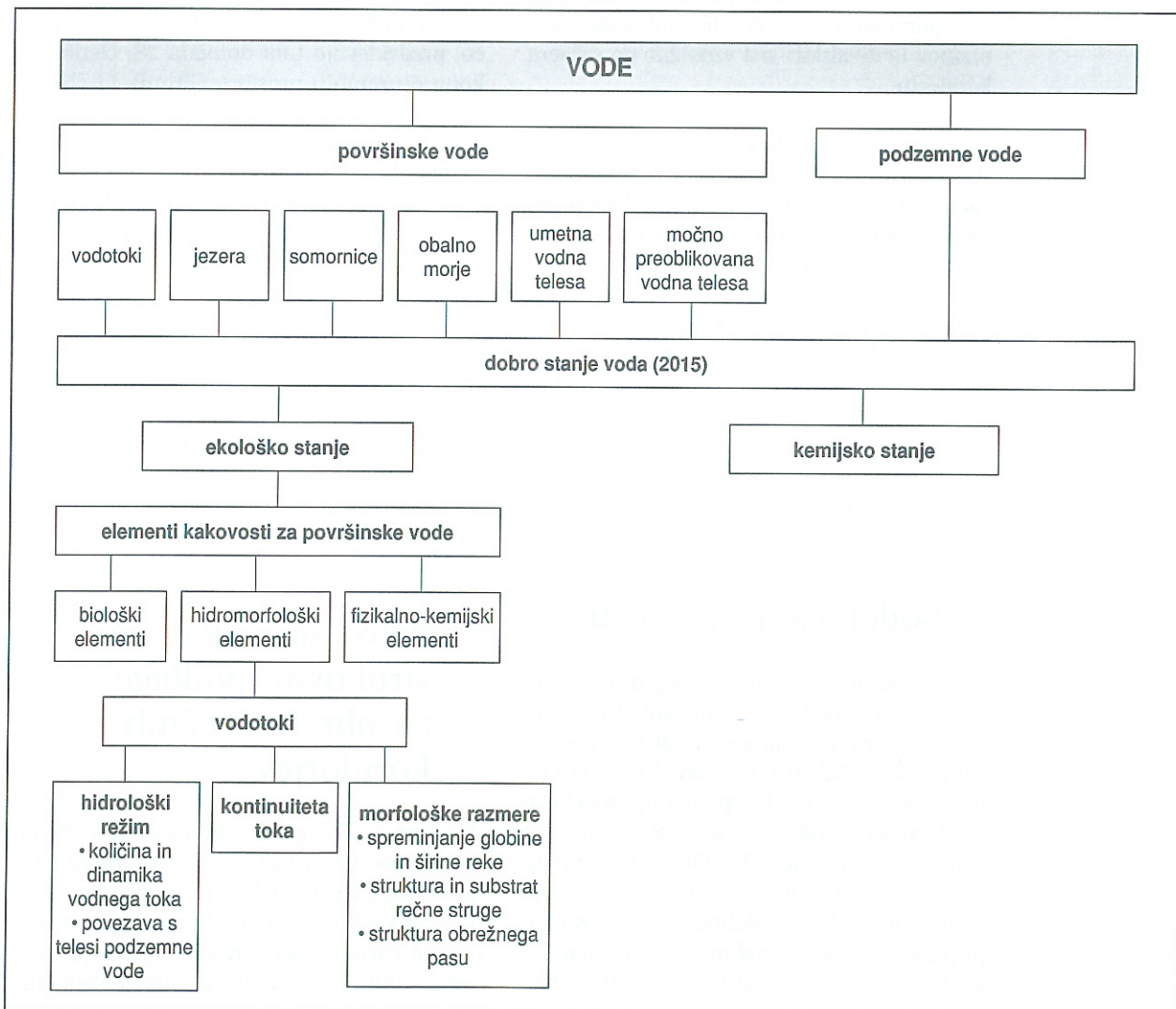
Shema 3: Kronološki pregled obveznosti, izhajajočih iz vodne direktive za države članice EU po letih od začetka veljavnosti vodne direktive (2000)

sniževanju ciljev mednarodnih sporazumov. Ena izmed temeljnih zahtev in obvez vodne direktive državam članicam, zapisana v Preambuli 26 in 4. členu (Okoljski cilji), je, da morajo države članice doseči vsaj dobro stanje površinskih in podzemnih voda (*»good water status«*) po opredeljenih in izvedenih ukrepih med celovitimi programi ukrepov (*»programmes of measures«*). Če je stanje površinske ali podzemne vode že dobro, ga je treba ohraniti, sicer pa ga je treba doseči najkasneje v 15 letih po začetku veljavnosti vodne direktive, torej do leta 2015 (The European Parliament and the Council, 2000). V Shemi 3 je kronološko podan pregled obveznosti, ki jih državam članicam EU predpisuje vodna direktiva od datuma začetka njene veljavnosti leta 2000.

Dobro stanje površinskih voda pomeni stanje vodnega telesa površinske vode, kadar sta

njegovo ekološko stanje (izraz kakovosti zgradbe in delovanja ekosistemov, povezanih s površinskimi vodami) in njegovo kemijsko stanje izmed zelo dobrega, dobrega, zmerne-ga, slabšega ali slabega stanja, ki jih normativno določa Priloga V vodne direktive, vsaj dobra. Priloga V vodne direktive prav tako določa elemente kakovosti za določitev ekološkega stanja za površinske vode (reke, jezera, somornica, obalno morje ter umetna in močno preoblikovana vodna telesa). Delijo se na biološke elemente ter hidromorfološke elemente ki podpirajo biološke elemente, in kemijsko-fizikalne elemente, ki podpirajo biološke. Ekološko stanje površinskih voda je torej odvisno od stopnje prvinskosti oziroma ohranjenosti ekoloških elementov kakovosti.

Z vidika obnove ali sanacije hidromorfološkega stanja rečnih koridorjev so pomembni hidromorfološki kakovostni elementi: hidro-

Shema 5: Kartografske plasti določanja primernosti odsekov rečnih koridorjev za obnovitvene posege

loški režim (količina in dinamika vodnega toka; povezava z vodnimi telesi), kontinuiteta toka in morfološke razmere (spreminjanje globine in širine reke, struktura in substrat rečne struge, struktura obrežnega pasu). Lastnosti teh elementov, ki jih opredeljuje vodna direktiva, so nekatere izmed spremenljivk hidromorfološkega procesa v rečnem koridorju, ki jih uporabljamo za ocenjevanje hidromorfološkega stanja rečnih koridorjev. V splošnem lahko ugotovimo, da so za ohranjene odseke rečnih koridorjev značilne nemotene količina in dinamika vodnega toka, povezava z vodnimi telesi vzdolž koridorja in pod koridorjem, spremenljivost globine in širine struge ter širine koridorja, pestrost strukture in substrata rečne struge ter razvita struktura obrežnega pasu. Zanje je prav tako značilna kontinuiteta toka oziroma prevodnost: rečni koridor v prečni smeri ni prekinjan z zgradbami (npr. jezovi), ki bi bistveno vplivale na funkcijo transporta snovi, energije in migracijo organizmov in živalskih vrst vzdolžno po rečnem koridorju.

V evropskem kontekstu velja omeniti tudi standard Evropskega komiteja za standardizacijo za oceno stanja hidromorfoloških pojavov vodotokov (*»Guidance standard for assessing the hydromorphological features for rivers«*) (CEN, 2002). Standard je v sklepnem oziroma usklajevalnem delu nastanka, določa pa načine, zahteve, hidromorfološke parametre, postopke in načine terenskih meritev, obliko in vrste poročanja ter predstavitev podatkov in zagotavljanje kakovosti za potrebe ocene stanja hidromorfoloških pojavov.

6. Sodelovanje javnosti

Demokratizacija družbe ter dvig ozaveščenosti javnosti o možnostih odločanja in potrebnem sodelovanju v procesih odločanja se zrcalita tudi v Zakonu o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002 a), ki opredeljuje sodelovanje javnosti z dveh vidikov. V 58. členu, ki se vsebinsko povezuje s 14. členom vodne direktive o obveščanju javnosti in posvetovanju z njo, predvideva sodelovanje javnosti pri pripravi načrtov upravljanja voda. Člen določa obveščanje javnosti (Svet za vode, lokalne skupnosti na vodnem območju, tiste, ki imajo na vodnem območju stalno bivališče

ali sedež) o namenu in začetku priprave načrta najmanj tri leta pred začetkom obdobja, na katerega se nanaša načrt, dejavno sodelovanje omenjenih javnosti pri nastajanju načrta, obveščanje javnosti o poteku in razvoju dela, upoštevanje pripomb in predlogov javnosti pri izdelavi načrtov ter možnost vpogleda javnosti v dokumentacijo.

Drugi vidik sodelovanja javnosti je v Zakonu o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a) predviden v III. delu (Organizacija upravljanja z vodami), ki v 163. členu govori o ustanovitvi konferenc za vode na vodnih območjih. Njihov namen je omogočiti vpliv lokalnih skupnosti, imetnikov vodnih pravic in nevladnih organizacij na upravljanje z vodami. Člani konference so lokalne skupnosti z območja, imetniki vodnih pravic, ki jih imajo na območju, in nevladne organizacije s področja voda in varstva okolja, ki so registrirane pri pristojnem organu na območju. Podoben organ, prostorsko konferenco, predvidevajo tudi določila 28. člena Zakona o urejanju prostora (ZUreP-1) (Uradni list RS, 2002b).

Za potrebe obnove rečnih koridorjev so se po ameriških izkušnjah (Fogg in Wells, 1998) kot najprimernejša oblika sodelovanja javnosti izkazale nevladne organizacije, v katerih se združujejo na primer lastniki vodnih in obrežnih zemljišč. Prek institucije lahko nevladne organizacije izražajo svoje interese in pričakovanja v zvezi z zagotavljanjem varnosti ter rabo in vzdrževanjem zemljišč v vplivnem območju rečnega koridorja, hkrati pa so organiziran sogovornik državi ali lokalni skupnosti, ki vodi postopek obnove rečnega koridorja.

7. Potrebne vodarske strokovne podlage za obnovo rečnih koridorjev

Strokovna podlaga za potrebe obnove rečnih koridorjev slovenske hidrografske mreže, ki je glede na upravno, tehnično in časovno zahtevnost srednjeročni cilj slovenskega vodarstva, je karta za obnovitvene ukrepe primerljivih vodnih in obrežnih zemljišč v Republiki Sloveniji. Karto primernosti je treba obdelati vsaj z vodarskega, hidromorfološkega, krajnin-

skega, geografskega in socialno-ekonomskega ter cenovnega vidika, zemljišča pa povezati v smiselne celote oziroma odseke.

Pri pridobivanju zemljišč za potrebe obnove rečnih koridorjev je poleg dolžine za obnovo primernega odseka pomembna tudi širina, saj ti dimenziji določata površino vodnih in pribrežnih zemljišč, ki jih je treba odkupiti za potrebe obnove. Širine se razlikujejo vsaj po tipu vodotoka (npr. hudourniški, gorski, predgorski, nižinski) in tipu pripadajoči vijugavosti toka. Določajo ga dejavniki geologija, podnebje, tektonika, relief, padec in oblika doline (Kern, 1994; Rosgen, 1996). Lokalno gledano je širina odvisna tudi od teka vodotoka (zgornji, srednji, spodnji tek). Tako je obravnavanemu tipu in teku vodotoka za vsak odsek rečnih koridorjev, primernih za obnovo, neizogibno določiti pripadajočo širino. Standardiziranje širin ali pasov zemljišč vzdolž vodotokov zaradi hidromorfološke pestrosti slovenske hidrografske mreže ni pravi odgovor.

V nadaljevanju bi bilo treba izdelati tudi dejavnike prioritete obnove in določiti odseke za izvedbo obnove rečnih koridorjev za šestletna obdobja, sklicujoč se na trajanje programa ukrepov iz 57. člena Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002).

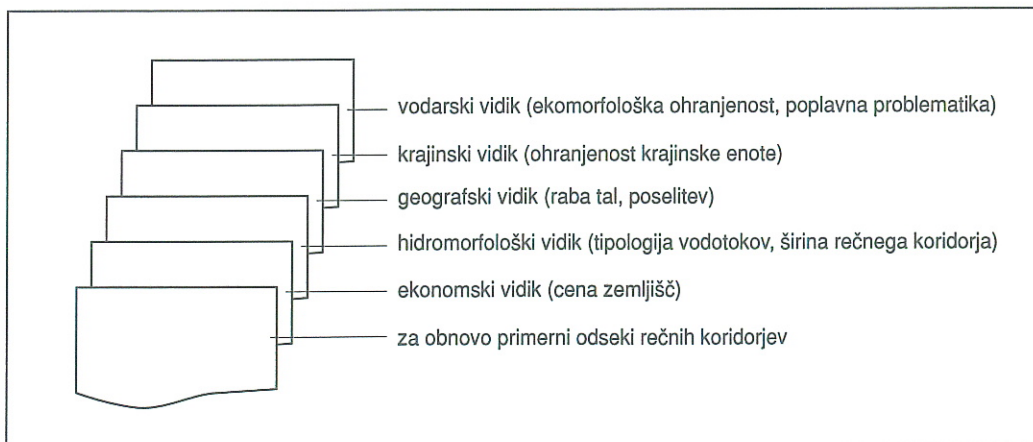
Za potrebe izvajanja obnov je treba izdelati koncept projektnega voderja, ki je v temeljih že izdelan (Bizjak in Mikoš, 2001) in bo določal vrste in zaporedje načrtovanja, projektiranja in vzdrževanja oziroma upravljanje, upravne mehanizme in vplivnike – *stakeholderje* – obnove, hkrati pa prepletal upravni postopek in tehnično izvedbo ter vzdrževanje s sodelovanjem javnosti.

8. Sklep

Zaradi pravnih določil načelnih izhodišč 1., 3. in 16. člena Zakona o varstvu okolja (ZVO) (Uradni list RS, 1993) in 31. člena Zakona o ohranjanju narave (ZON) (Uradni list RS, 1999) ter določil 102. člena Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a), prav tako pa zaradi evropske vodne direktive (*»Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Community action in the field of water policy«*) (The European Parliament and the Council, 2000) bomo v prihodnje morali obnoviti tiste odseke vodotokov, katerih rečne koridorje smo v preteklosti zaradi človekovih potreb spremenili in ekološko razvrednotili, prav tako pa bomo prihodnje ukrepe na vodotokih morali izvajati z več premišljenosti in obzirnosti do vodnih ekosistemov.

Naročnik obnov rečnih koridorjev in plačnik nakupa vodnih in priobalnih zemljišč bo po določenih Zakona o vodah (ZV-1) (Uradni list RS, 2002a) država oziroma Sklad za vode, izvajalec pa gospodarska javna služba kot koncesionar. Za kakovostno izvedbo obnovitvenih del je treba pred tem izdelati še nekatere vodarske strokovne podlage, ki bodo zagotovili pravilnejšo dolgoročno usmerjenost tovrstnih projektov, ter izdelati rutino projektnega upravljanja obnovitvenih del (Bizjak in Mikoš, 2001).

Sorazmerno dobro stanje hidromorfološke ohranjenosti vodotokov v Sloveniji v primerjavi z nekaterimi zahodnoevropskimi državami ne sme biti razlog za počasno delo, saj je v slovenski hidrografski mreži kljub temu kar nekaj odsekov, potrebnih obnove. Spod-

Shema 5: Kartografske plasti določanja primernosti odsekov rečnih koridorjev za obnovitvene posege

budne so tudi raziskave javnega mnenja o obnovah rečnih koridorjev, ki so jih izvedli v Angliji in kažejo na dober sprejem takšnih naporov tudi v širši javnosti (Bizjak in Mikoš, 2001; Tunstall et al., 2000).

Mag. Aleš Bizjak, univ. dipl. inž. kraj. arh., izr. prof. dr. Matjaž Mikoš, univ. dipl. inž. gradb., Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za splošno hidrotehniko, Ljubljana
E-pošta: abizjak@fgg.uni-lj.si; mmikos@fgg.uni-lj.si

Zahvala

Zahvaljujemo se Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije za sofinanciranje raziskovalnega dela prvega avtorja prispevka.

Viri

- Bizjak, A., Mikoš, M. (2001) Obnova ali rehabilitacija koridorjev mestnih vodotokov, *Urbani izziv*, let. 12, št. 2, str. 51 – 57
- CEN (2002) A Guidance Standard for Assessing the Hydromorphological Features of Rivers, European Committee for Standardization, CEN TC 230 / WG 2 / TG 5: N 32, 21 str.
- Fogg, J., Wells, G. (1998) Stream Corridor Restoration, Principles, Processes, and Practices, U.S. Department of Agriculture, U.S. Environmental Protection Agency, Tennessee Valley Authority, Federal Emergency Management Agency, U.S. Department of Commerce, U.S. Department of Housing and Urban Development, U.S. Department of the Interior.
- Kern, K. (1994) Grundlagen naturnaher Gewässergestaltung, Geomorphologische Entwicklung von Fließgewässern, Springer, Berlin, 256 str.
- Mikoš, M. (1995 a) Položaj vodnega dobra v zemljiškem katastru, *Geodetski vestnik*, let. 39, št. 2, str. 109–113.
- Mikoš, M. (1995 b) Kras in novi zakon o vodah, *Kras*, št. 10, str. 6–9.
- Mikoš, M. (1994) Vodni prostor v luči novega zakona o vodah. 5. Mišičev vodarski dan, Maribor, Zbornik referatov, str. 46–55.
- Mikoš, M., Kavčič, I. (2000) Vodotoki kot del naravne krajine v urbanem prostoru. V: Simoneti, M. (ur.), Mariček, D. (ur.), Matjašec, D. (ur.) Narava v mestu: med načrtovanim in spontanim: Zbornik 7. redne strokovne konference Društva krajinskih arhitektov Slovenije, Ljubljana, str. 72–78.
- Mikoš, M., Kavčič, I. (1998 a) Majhni vodotoki v mestnem okolju – njihov pomen, *Gradbeni vestnik*, let. 47., št. 5/6/7, str. 159–169.
- Mikoš, M., Kavčič, I. (1998 b) Majhni vodotoki v mestnem okolju – njihova revitalizacija, *Gradbeni vestnik*, let. 47., št. 8/9/10, str. 186–195.
- Rosgen, D. (1996). Applied River Morphology, *Wildland Hydrology*, Colorado, str. 8–43.
- The European Parliament and the Council (2000). Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Community action in the field of water policy, Bruselj, 18. julij 2000.
- Tunstall, S. M., Penning-Roswell, E. C., Tapsell, S. M., Eden, S. E. (2000). River Restoration: Public Attitudes and Expectations. *Journal of the Chartered Institution of Water and Environmental Management*, 14, str. 363–370.
- Uradni list RS (1993). Zakon o varstvu okolja, Uradni list RS 32/93, Ljubljana str. 1750–1769.
- Uradni list RS (1999). Zakon o ohranjanju narave (ZON), Uradni list RS 56/99, Ljubljana, str. 7146–7175.
- Uradni list RS (2002 a). Zakon o vodah (ZV–1), Uradni list RS 67/02, Ljubljana, str. 7648–7680.
- Uradni list RS (2002 b). Zakon o urejanju prostora (ZUreP–1), Uradni list RS 110/02, Ljubljana, str. 13057–13083.
- Uradni list RS (2002 c). Zakon o graditvi objektov (ZGO–1), Uradni list RS 110/02, Ljubljana, str. 13084–13132.